

ललिता गंडभीर
215 Hartman Road
Newton, MA 02459
U.S.A.

Ph. 617-969-0805
cell 617-308-3045
E-mail: lalitagandbhir@hotmail.com
First serial rights

माझी मम्मी

"शुभे, काही झालं तरी तूं या शनिवारी घरी आलंच पाहिजे. मी आता क्वचितच पार्टी करते. तुझ्या डॅडींना हार्ट अटॅक येऊन गेल्यावर त्यांच्यावर ताण पडेल अशी मला भीती वाटते. पण मला हौस आहे. खूप लोकांना बोलावलंय. मला तुझ्या मदतीची जरूरी आहे. मी तुला तीन महिन्यांपूर्वी सांगितलं होतं. तुझ्या लक्षात कसं नाही?"

मम्मीची टकळी चालू होती. मी हताशपणे फोन धरून उभी होते. किती दिवसांनी मला वीकेंड (weekend) मोकळा मिळणार होता. शनिवारी रविवारी ऑफिसचं काम नक्तं. कपडे धुण, घरसफाई, पुस्तक वाचणं व झोप असा माझा कार्यक्रम मी ठरवून टाकला होता. मम्मीची पार्टी मी विसरून गेले होते. तिला नाही म्हणणं तर अशक्यच होतं. तिचं बोलणं तोडत मी म्हटलं, "येते. नक्की येते."

"कधी येतेस? आयत्या वेळी उगवू नकोस. शुक्रवारी रात्री म्हणजे उद्याच ये. जरा लवकर नीघ. अनायासे तुझ्याकडे कार आहे."

ते खरंच होतं. मी माझी कार माझ्याबरोबर न्यूयॉर्कला (New York) आणली होती. एरवी ती न्यूजर्सीला (New Jersey) मम्मी-डॅडीच्या घरी मी ठेवत असे. कारण न्यूयॉर्कला पार्किंगसाठी (parking) जागा नक्ती. गराज (garage) फार महाग पडत होतं.

मम्मीला 'शुक्रवारी रात्री येते' असं आश्वासन दिल्यावर फोन ठेवून मी विचार करायला लागले. मग सगळे कपडे एका बँगेमधे कोंबले. घरून ते धुऊन परत आणता आले असते. अपार्टमेंट (apartment) चटकन वरवर का होईना साफ करून टाकला आणि ट्रॅफिक (traffic) टाळण्यासाठी लवकर निघायचं असं ठरवून मी झोपले. 'आज ना उद्या कार न्यूजर्सीला नेऊन पोचवायलाच हवी. न्यूयॉर्कला गराजचा फार खर्च येतोय. मम्मीच्या पार्टीमुळे कारही परत पोचवली जाईल. जरा दमायला होईल येवढंच.' मी मनाची समजूत घातली.

'ही पार्टी खरी कशासाठी आहे?' हा मनाच्या कोपयात टोचणारा प्रश्न विसरण्याचा प्रयत्न करत मी झोपून गेले.

सकाळी उटून कामाला जरा तासभर आधी गेले. आणि चार वाजताच न्यूजर्सीला जायला निघाले. दोन तासांचा रस्ता होता. पण वाहतूक फार असती तर पाच तासही लागले असते.

घराजवळ पोचते न पोचते तोच सेलफोनची (cell phone) घंटी वाजली. फोनवर ममी होती, "शुभे, वाटेत मनीषामावशीकडे जा आणि ती जे काही देणार आहे ते घेऊन ये."

मी 'हो' म्हणून फोन ठेवला.

मनीषामावशीचं घर तसं वाटेतच होतं. लहानपणचे येवढे दिवस या ममीच्या जिवश्वकंठश्य मैत्रिणीच्या घरी मी काढले होते की ते घर मला आपलंच वाटत असे. मी मनीषामावशीच्या राजेशाही घराची घंटी दाबली. 'दरवाजा उघडा आहे' ती आतून ओरडली. मी घरात गेले. "आत ये" मनीषामावशीने मला स्वैपाकघरात बोलावलं. मी फ्रिज (fridge) उघडून कोकचा कॅन घेतला. "हे बघ, मला बोलायला वेळ नाही. लहानपणापासून तुला फुलदाण्या भरायची होस आहे तेहा बागेतून फुलं आणून ह्या फुलदाण्या भर. त्या उद्याच्या पार्टीसाठी आहेत. आणि बागेतून थोडे टोमेटो मला आणून दे."

रमेशकाका आत येत म्हणाले, "अग ती येते न येते तोच तिला काम काय सांगतेस? शुभे, जरा बस. मला तुला स्टॉक मार्केटची (stock market) काही माहिती विचारायचीय."

"ते नंतर बोला." मनीषामावशीने रमेशकाकांना दटावलं. "आधी माझी कामं होऊ देत. तुमचं स्टॉक मार्केट कुठे पळून जात नाही."

'रमेशकाकांच्या प्रश्नापेक्षा मनीषामावशीचं काम पत्करलं' असं स्वतःशीच बोलत मी बागेत पोचले. मनीषामावशीची बाग सुंदर होती. हिरव्यागार गवताला रंगीबेरंगी फुलांची किनार होती. मधे एक उथळ हौद होता. त्यात कमळ होती. मधेमधे गोलाकारात वेलींचे व फुलांचे ताटवे होते. अगदी मागे भाज्यांचे वाफे होते. कडेला व मागे बसायला खुर्च्या ठेवलेल्या होत्या.

मी टोमेटो प्रथम तोडावेत म्हणून भाज्यांच्या वाफ्याकडे गेले. तिथे पोचेपर्यंत जवळच्या खुर्चीवर कुणीतरी बसलंय हे माझ्या लक्षात आलं नाही. त्या खुर्चीवर नजर पडताच मी आश्चर्याने उद्घारले, "रोहित! तू इथे कुठे?"

रोहित मी पोचेपर्यंत आरामात पाय पसरून झोपलेला होता. तो जागा झाला. त्याला मी उठवलं हे लक्षात येताच मी म्हटलं, "सॉरी. मी आश्चर्याने बोलून गेले. तुला उगीच उठवलं."

तो डोळे चोळत म्हणाला, "शुभा, तू इथे कुठे ते आधी सांग."

मी पुढे होत त्याला चक्क अमेरिकन पद्धतीने मिठी मारली. "कॉलेजनंतर भेटलाच नाहीस" मी त्याला म्हटलं.

रोहितचे डोळे दूरवर खिळले होते. त्याने मला सांगितलं, "तू वळून वघू नकोस पण दुसऱ्या मजल्यावरचा पडदा थोडासा सरकवून कुणीतरी आपल्यावर पहारा करतोय किंवा करतेय."

खाढकन् माझ्या डोक्यात प्रकाश पडला. आणि आम्ही दोघंही खिदखिदून हसलो. "जरा प्रेमाचं नाटक करूया का?" मी हसत म्हटलं.

"का त्या बिचायांना छळतेस?" रोहितने विचारलं.

"मी त्यांना छळतेय का ते मला आणि तुला छळतायत?" मी उलट प्रश्न केला. "माझ्या लग्नाशिवाय माझ्या ममीच्या डोक्यात दुसरा विचारच येत नाही. सांग, तुला इथे का पाठवलं?"

"रमेशाकाकांना हार्ट अंटक आलाय. त्यांना भेटून ये असं मला ममीने सांगितलं."

"थोडक्यात माझ्या ममीच्या पार्टीची वेळ साधून आपली भेट घडवून आणायचा हा प्रयत्न आहे आणि मी विचार न करता तुझ्या गळ्यात पडले. एकाना मनीषामावशी ममीला फोनवर ही बातमी सांगतही असेल."

रोहित म्हणाला, "चल. ह्या निमित्ताने का होईना तू भेटलीस ह्याचं मला समाधानच आहे."

माझ्या मनातली टोचणी खरीच होती.

मला विसावं वर्ष लागल्यापासून भारतातून ममीला माझ्यासाठी आजीआजोबा मुलगे सुचवायला लागले होते. पण मी होते कॉलेजात. मी बधलेच नाही. सुरवातीला ममीला आपल्या जातीचा मुलगा हवा होता. मग ती 'मराठी मुलगा चालेल' असं म्हणत असे. मी पंचविशीच्या वर गेल्यावर 'भारतीय मुलगा चालेल' असं सांगू लागली आणि तिच्या मैत्रिणीच्या सहाय्याने माझी व मुलग्यांची पाठ्यान भेट घडवून आणण्याचे

प्रयत्न तिने सुरू केले. गेल्या दोन वर्षांत हे प्रयत्न जरा मंदावले होते हे मात्र खरं. पण अजूनही तिला माझ्या लग्नाचा ध्यास होताच.

डॅडींची, माझी आणि तिची नेहमी ह्या विषयावर चर्चा होत असे. मी तिला सांगत असे, "खीपुरुष समान आहेत असा खराखरा विश्वास असलेला आणि तो विश्वास प्रत्यक्षात आचरणात आणणारा कुणी तरुण मला भेटला आणि मी व तो एकमेकाच्या प्रेमात पडलो तर मी लग्न करीन."

ह्या माझ्या वक्तव्यावर तिचं एकच पालुपद होतं, "असा पुरुष या जगात अस्तित्वात नाही."

ह्या तिच्या पालुपदाला माझांही एकच उत्तर होतं, "तसं असेल तर मी लग्नच करणार नाही."

मग तिची तक्रार सुरू होई, "आपण इंडिया सोडून इथे आलो हेच चुकलं. इंडियात बघ कशी तुझ्या वयाच्या मुलींची लग्न होऊन त्यांना मुलंही झालीत."

हा वादही आता वर्षा दोन वर्षांत झाला नव्हता. मम्मी क्वचितच हळी लग्नाबदल बोलत असे.

मी टोमटो काढून रोहितबरोबर घरात पाठवले. बागेत पडलेली कात्री घेऊन फुलं कापली. रोहितने व मी कॉलेजविषयी, कामाविषयी व इतर गण्या मारत ती फुलदाणीत भरली. मग सगळ्या फुलदाण्या आणि मनीषामावशीने दिलेली भांडी माझ्या कारमधे नेऊ ठेवली आणि मनीषामावशीला म्हटलं, "रोहितला माझ्याबरोबर नेऊ का? जेवण झाल्यावर परत तुझ्या घरी पोचवते,"

"चालेल." मनीषामावशीला तेच पाहिजे होतं.

रात्री रोहितबरोबर सिनेमाला जाण्याचा बेत करत मी घरी पोचले.

डॅडींनी फोन हातात घेऊ दरवाजा उघडला. रोहितने व मी आतबाहेर करत फुलदाण्या व भांडी स्वैपाकघरात आणून ठेवली. डॅडी फोनवर बोलतच होते. मम्मीची कार दारात होती पण ती स्वतः कुठे दिसली नाही. लिंकिंगरूममधे पार्टीसाठी काही बदल केलेला मला दिसला नाही.

डॅडींनी फोन ठेवताच मी रोहितची ओळख करून दिली, "डॅडी, हा रोहित. माझ्या कॉलेजात होता. मनीषामावशीकडे भेटला."

"बस. बस." डॅडी स्वतः सोफ्यावर बसत रोहितला म्हणाले.

"मम्मी कुठेय?" मी थोडं अधिरेपणानेच विचारलं.

"ती वरती आहे. उद्याची पार्टी रद्द केली."

"पण का?"

"का ते तीच तुला सांगेल."

रोहितला "जरा बस. मी आलेच" म्हणून मी वरती गेले.
मम्मी तिच्या बेडरूममधे एका खुर्चीत संचित बसली होती. "काय झालं मम्मी?" मी घाईघाईने प्रश्न केला. लगेच मम्मीचे डोळे पाणावले. "सगळे बरे आहेत ना?" मी विचारलं.

"सगळे बरे आहेत." डोळे पुसत ती म्हणाली. "पण काही तरी अघटित झालंय."

"काय झालं ग?" मी तिच्या शेजारच्या खुर्चीवर बसत विचारलं.

"जयू दुपारी महेशला सोडून आली." मम्मीने डोळे पुसले.

"म्हणजे?"

"म्हणजे ती दोन बँगा, आपले कपडे, दागिने घेऊन कायमची महेशला सोडून आली. काही झालं तरी परत जाणार नाही म्हणतेय. तुझ्या डॅडीनी महेशला फोन केलाय. तो येतोय."

"पण तिने महेशांच घर का सोडलं?"

"ते ती सांगत नाही." मम्मी परत रडू लागली. "आता मालीताईला काय सांगू? जयू तिचं लाडकं शेंडेफळ. किती हौसेने थाटात तिचं लग्न करून दिलं होतं!"

"जयू कुठे आहे?"

"असेल घरात कुठेतरी."

जयू माझ्याच खोलीत चक्क झोपली होती. ती रडत नक्ती हे पाहून मला जरा बरं वाटलं.

मी जयूला हलवलं. "जयू, काय झालं? तू काहीच सांगणार नाहीस का?"

"शुभाताई, तुला सांगते." मी जयूपेक्षा पाच वर्षांनी तरी मोठी होते. ती मला ताई म्हणत असे.

जयू उठली. बाथरूममधे तोंड धुऱ्णन आली आणि खुर्चीवर बसकण मारत म्हणाली, "आज ना उद्या हे होणारच होतं. मी उगाच वेळ काढला. मार्ग शोधत राहिले पण शेवटी ठरवलं, एकदा काय तो सोक्षमोक्ष करायचा."

"पण झालं काय? तो तुला मारतो का?"

"नाही ग! तो माझ्या अंगाला हातही लावत नाही. तो वेगळ्या खोलीत झोपतो."

जयू नाकीडोळी रेखीव, उजळ आणि कमनीय बांध्याची मोहक मुलगी होती. तिला तिचा नवरा हात का लावत नाही? मी गोंधळले.

"पण का?"

"ते मला माहीत नाही."

मी पेचात पडले. 'महेशच्या पुरुषत्वात काही कमीपणा आहे का?', 'त्याला एडस् (A.I.D.S.) झाला आहे का?', 'तो गे (Gay) आहे का?', 'त्याची दुसरी मैत्रीण आहे का?' अशा अनेक शंका मला येऊन गेल्या.

जयू म्हणाली, "काही झालं तरी माझं हे लग्न आता मोडलं. मी त्याच्याकडे परत जाणार नाही. तो का असं वागतो याच्याशी मला आता कर्तव्य नाही."

मम्मी दरवाज्यात उभी होती हे माझ्या लक्षात आलं. मग रोहित खाली माझी वाट बघत असेल हे मला आठवलं. "ही मी आलेच" असं म्हणत मी खाली गेले.

मी खाली आमच्या लिंकिंगरूममधे (living room) येताच रोहित उभा राहिला. "तुझ्या डॉर्नी पार्टी का रद झाली हे मला सांगितलं. ते 'तुझी कंजिन (cousin) तिच्या नवव्याला सोडून आली आहे व्या घटनेची कुठे वाच्यता करू नकोस' असंही म्हणाले. मी कुणालाही काही सांगणार नाही. I promise. आता मी इथून गेलेलं बरं. टॅक्सी बोलावतो." रोहित जाण्याच्या तयारीस लागला.

"नको, नको. टॅक्सी नको. मी तुला मनीषामावशीकडे सोडते. पण तू लगेच परत जातोयस याविषयी नू मनीषामावशीला काय सांगशील?" मी विचारलं.

"सांगीन पोटात दुखायला लागलं म्हणून लगेच परतलो."

लपवाळपवी सुरू झाली होती. मी रोहितला फटलं, "मी मम्मीला तुला मनीषामावशीकडे राईड देते येवढं सांगून येते." मी मम्मीला शोधत माझ्याच खोलीत पोचले. मम्मी जयूला समजावण्याचा प्रयत्न करत होती. "अग, अशी डोक्यात राख काय घालून घेतेस? लग्न असं सहज मोडू नये. हे बघ...." मी तिचं वाक्य तोडत म्हणाले, "मम्मी माझ्याबरोबर रोहित आलाय. त्याला मी परत मनीषामावशीकडे पोचवून येते."

रोहित येणार हे मम्मी विसरलीच होती. त्याचं नाव काढताच तिचा चेहेरा उजळला. "अग, मला त्याला भेटू दे तरी. त्याला जेवायला थांबायला सांग."

"मम्मी, महेश येतोय. अशा वेळी रोहित आपल्याकडे असला तर ऑकवर्ड (awkward) नाही का होणार?"

आता मम्मी पेचात पडली. "निदान मला त्याला भेटू दे" असं म्हणत खाली आली व रोहितला घाईधाईने म्हणाली, "रोहित, तुला बघून फार आनंद झाला. उद्याची पार्टी रद्द झाली खरी पण उद्या नू आमच्या घरी लंचला ये."

मी मम्मीला सांगितलं, "मी त्याला आधीच आमंत्रण दिलंय. मम्मी, रोहितची आणि माझी ओळख आहे. तो माझ्या कॉलेजात होता. तो न्यूयॉर्कलाच राहतो. तो उद्या मला राईड देणार आहे."

मम्मी काही बोलली नाही.

आम्ही शूज घालून तयार झालो. मी गाडीच्या किल्ल्या घेऊन बाहेर पडणार तोच बेल वाजली. मी दरवाजा उघडला. माझ्यासमोर महेश उभा होता. मी त्याला एकदोनदाच पार्व्यात बघितला होता. त्यावेळी तो किती हॅंडसम (handsome) होता हे मला जाणवलं होतं. असूयेची एक झलक तेळा मला स्पर्श करून गेलीही होती. 'हा ग्रीक पुतऱ्यासारखा दिसणारा पुरुष सुंदर पत्नीच्या जवळ का जात नाही?' हा विचार परत माझ्या मनात उफाळून आला. त्याचं उत्तर मिळायला फार वेळ लागला नाही. कायम शांत असणारा रोहित एकदम भडकला, "You bastard! You married Shubha's cousin? What were you thinking? You ruined her life." आम्ही सगळे आ वासून रोहितकडे बघत राहिलो. क्षणार्धात त्या ग्रीक पुतऱ्याने त्याच्या सुंदर पत्नीला का हात लावला नाही हे मला समजलं.

महेशाचा चेहेरा पडलेलाच होता तो आणखीनच पडला. डोकं धरून तो सोफ्यावर बसला.

रोहित सोफ्यावर बसत म्हणाला, "Sorry! I lost my temper. I have to apologize."

महेश म्हणाला, "Never mind. माझी तीच लायकी आहे."

डॅडी रोहितला म्हणाले, "तुझी आणि महेशाची ओळख आहे असं दिसतंय. तू जरा थांब."

थोडा वेळ कुणीच काही बोललं नाही.

महेशने एकदाच सर्वांकडे बघितलं. मग नजर जमिनीवर खिळवून तो बोलू लागला, "हे लग्न ही माझी चूक आहे. No, It is a blunder. मम्मीपप्पा इंडियाला गेले. मी नंतर गेलो. आम्ही जयपूर, उदेपूर, आग्रा, दिल्ली अशा ठिकाणी जाणार अशी माझी समजूत होती. मी गेल्याच्या दुसऱ्या दिवशी जयू आमच्या घरी म्हणजे माझ्या मामांच्या घरी आली. माझ्या मामेबहिणीची मैत्रीण म्हणून तिची आणि माझी ओळख करून दिली गेली. मला वाटलं असेल कुणी तरी. मग आम्ही म्हणजे माझे मामेभाऊ, मामेबहीण, जयू आणि मी म्यूझियम बघायला गेलो. दुसऱ्या दिवशी मामांनी मला 'मुलगी कशी वाटली?' असा प्रश्न विचारला. मला त्या प्रश्नातला गर्भितार्थ समजला नाही. मी कॅज्युअली (casually) 'चान आहे. Very friendly and outgoing' म्हणून सांगितलं. I should have guessed. But I was so jet-lagged and phased out. नंतर आम्ही सगळे, माझे मामेभाऊ, मामेबहीण, जयू, तिचे बहीणभाऊ अजंटा-एलोराला गेलो. परतले तेव्हा माझ्या बहिणीचा निशाचा अमेरिकेहून फोन आला. तिने विचारलं, "महेश, तू खरंच जयूशी लग्न करायचं ठरवलं आहेस का?" तेव्हा मी जागा झालो. मी म्हटलं, "मी लग्न करणार असं तुला कुणी सांगितलं?" ती म्हणाली, "मम्मीने." मग मी लग्नाला विरोध करायचा दुबळा आणि अयशास्वी प्रयत्न केला. पण मम्मी रडायला लागली. मामा, मामी, आजी, "पत्रिका छापायला टाकल्यात. आता लग्न मोडता येणार नाही." असं म्हणू लागले. तरुण मंडळी सुद्धा 'You may have cold feet. It will work out.' असं बोलू लागली. I can't deny. I was tempted. Jayu is so pretty and I always wished to be part of mainstream. I don't particularly like who I am. I couldn't resist the pressure. After the wedding we had a short honeymoon." महेशने आवंदा गिळला. जरा थांबून तो परत बोलू लागला, "तेव्हा माझी मेजर ब्लंडर (major blunder) झालेली आहे हे मी ओळखलं. मी जयूच्या जवळही

गेलो नाही. हनीमून (honeymoon) नंतर मी लगेच अमेरिकेला आलो. मला वाटलं जयू तेक्काच लग्न मोडेल. पण ती माझ्यानंतर आली. माझ्याजवळ राहिली. मीही स्वतःला बदलायचा प्रयत्न केला. पण ते शक्य झालं नाही. शेवटी मी ठरवलं की जयू स्वतःच तिला वाटेल तेक्का मला सोडून जाईल. मम्मी, तुझी तिची सख्खी मावशी गावातच राहता. तेक्का ती या परदेशामधे निराधार नाहीये. मी तिला कॉलेजमधे अंडमिशन घेतलीय. डायक्होर्सचा, तिच्या कॉलेजचा खर्च मी करीन. कोर्ट म्हणेल ती अंलिमोनी (alimony) देईन. हे सगळं मी जयूला सांगितलं आहे. माझ्या मम्मीपण्यांना सुद्धा फोन करून कळवलं आहे. They are devastated. उद्या ते माझ्याकडे येणार आहेत. जयूला भेटणार आहेत. They have never accepted my lifestyle. They want to help Jayu too. They are talking about therapy. Anyways I am a weak man. Please forgive me."

त्या खोलीतली शांतता आणि ताण मला असॅव्य झाला. मी मम्मीकडे दृष्टीक्षेप केला. काय घडलं होतं ते तिला समजत होतं का? मला माझां मम्मीबरोबरचं मी कॉलेजात होते तेक्काचं संभाषण आठवू लागलं.

मी कॉलेजात गेल्यावर एकदा मम्मीने मला विचारलं होतं, "शुभे, 'गे' पुरुष कसे असतात ग?"

मी म्हटलं, "अग, अगदी तसेच."

मग मम्मीला काही तरी शंका आली, "तुला कसं माहीत? तू बघितले आहेस का?"

मी वैतागले, "हो. मी एका गे पुरुषाला जरा पैंट खाली करून दाखव म्हणून सांगितलं आणि काय बघायचं ते बघून घेतलं."

मम्मी भडकली, "काहीतरी बरळू नकोस,"

"तू काही तरी प्रश्न विचारू नकोस. मम्मी, गे पुरुषांना बायका आवडत नाहीत. पुरुष आवडतात. हा एकच त्यांच्यातला आणि इतर पुरुषांतला फरक."

"चल. असं कसं असेल?"

"असतं."

"मग इंडियात गे पुरुष का नसतात?"

"मम्मी, इंडियात नुझा घराबाहेरच्या जगाशी कितपत संबंध आला? इथे तरी किती येतो? मम्मी मला इंडियाचं माहीत नाही. पण अमेरिकेत गे पुरुष असतात."

"गे बायका असतात का?"

"असतात."

"काय बाई! ऐकावं ते विचित्रच!" असं म्हणून मम्मीने विषय बदलला होता.

"मग माझा एक कॉलेजमित्र आमच्या घरी राहायला आला होता. मी त्याच्याबरोबर बाहेर फिरायला गेले होते.

त्या रात्री मम्मी मला विचारू लागली, "शुभे, त्या मुलाशी नुझं काही आहे का?"

"काही नाही." मी तिला आश्वासन दिलं. "तो गे आहे."

मम्मीला धक्का बसलेला दिसला. डोळे विस्फारत ती म्हणाली, "गे? मग त्याच्याबरोबर हिडताना तुला धोका नाही का?"

"मम्मी, गे पुरुष हा पुरुषाचं शरीर धारण केलेल्या मैत्रिणीसारखा असतो. He has no sexual interest in me. शिवाय पुरुष साथीदार बरोबर असल्याने मी अगदी सेफ (safe) असते बघ." मम्मीचे डोळे परत विस्फारले, "सगळं कसं अनैसर्गिक वाटतं ग!" असं म्हणून तिने विषय बदलला.

मम्मीला 'हे गे प्रकरण मी कितीही समजावून सांगितलं तरी कळत नक्तं आणि कळत असलं तरी वळत नक्तं.' असा माझा विश्वास होता.

सगळे गप्प बसलेले बघून डॅडींनी सूत्र आपल्या हाती घेतली, "हे बघ मीरा, महेश प्रामाणिकपणे खरं ते सांगतोय. You must accept the reality. उद्या तू फोन करून तुझ्या मालीताईला इथे काय झालंय ते समजावून सांग. आता समाज बदललाय. ज्यू कॉलेजात जातेय. ती आपल्याकडे राहील. घटस्फोटानंतर आपण तिचं लग्न जमवून देऊ."

मग हळूच रोहित म्हणाला, "शुभा, हा महेश मला मनीषामावशीकडे सोडेल. तो मला बृहन्महाराष्ट्र मंडळाच्या अधिवेशनात भेटला होता. नंतर आमची मैत्री झाली होती. हल्सी कॉटक्ट(contact) तुटला होता."

महेशला आमच्या घरामधून बाहेर पडायचंच होतं. महेश व रोहित निघून गेले.

थोडा वेळ मम्मी, डॅडी व मी सुन्नपणे निःशब्द बसून राहिलो. मग मी जेवण गरम केलं. मम्मीडॅडीना खेचून डायनिंग रूममधे आणलं. वरून जयू स्वतःहून खाली आली. मला मदत करू लागली. आम्ही जेवलो. डॅडी म्हणाले, "Let's sleep now. We will think about future tomorrow."

मी गेस्ट रूममधे झोपले. मध्यरात्री कुणीतरी दिवा लावला. "शुभे, उठ" मम्मी मला हलवत होती.

"झोपू दे ना मम्मी" म्हणत मी डोक्यावर पांघरूण घेतलं. "शुभे, शुभे, तू गे नाहीस ना? आज्ञापर्यंत लग्न केलं नाहीस म्हणून विचारते." मम्मीच्या प्रश्नात थोडी काळजी होती.

"नाही. नाही. मी गे नाही. मला झोपू दे." मी पांघरूण डोक्यावर घेत म्हटलं. मम्मीने दिवा बंद केला आणि ती झोपायला गेली.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी उठून मी माझे कपडे धुतले. लंचसाठी रोहित आला. त्याने महेशचे आईवडील आल्याची बातमी आणली.

"मला त्यांना भेटायची इच्छा नाही" जयू निर्धाराने म्हणाली.
"मी त्यांना आमच्या घरी येऊ नका म्हणून सांगीन. तू काळजी करू नकोस." मम्मीने जयूला आश्वासन दिलं. "तुझ्यां लग्न ही त्यांची चूक आहे." ती म्हणाली.

रोहित व मी लंचनंतर जायला निघालो. तोच दरवाजाची बेल वाजली. 'महेशचे आईवडील आले का?' अशी काळजी करत मी दरवाजा उघडला. तर दरवाजात जेमी (Jamie), माझा एका काळचा माझ्या शाळेतला बॉय फ्रेंड (boy friend) उभा होता.

आम्ही दोघं एकमेकांकडे काही क्षण टक लावून बघत उभे राहिलो. शेवटी जेमीने विचारलं, "May I come in?" मी मागे सरकले आणि तो आत आला.

"जेमी!" मम्मीने त्याला ओळखलं. "How are you?" तिने विचारलं.

"Fine. I was passing by. I thought I would stop by to see how Shubha is." जेमी म्हणाला.

जेमी! माझा शाळेतला उमलत्या वयातला प्रियकर. चोरून केलेलं डेटिंग (dating), मम्मीचा क्षोभ.

"अमेरिकन मुलांपासून दूर रहा" मम्मीची सक्त ताकीद. सगळं आठवलं.

"Are you married?" मम्मीने जेमीला विचारलं.

"No. Is Shubha?"

"No. Not yet." अखेरीस मी शुद्धीवर येत म्हटलं.

"Here is my phone number" जेमीने माझ्या हातात कार्ड दिलं. "Call me sometimes." असं म्हणत तो बाहेरही पडला.

मग जास्त न बोलता मी व रोहित त्याच्या कारमधून न्यूयॉर्कच्या वाटेला लागलो.

"तुझं त्या जेमीवर प्रेम होतं असं दिसतंय." रोहित कारमधे हसत हसत म्हणाला.

"त्यावेळी तसं मला वाटत होतं. पण एकदा मी कॉलेजला गेल्यावर त्याला विसरले. You know it was puppy love. Intense. Explosive. We were wild. We had hormone poisoning."

माझा फोन वाजला. फोनवर जयू होती. "जेमी अगदी हॅंडसम आहे हं." ती म्हणाली.

'जयू अगदी नॉर्मल झालेली दिसतेय.' माझ्या मनात विचार आला. 'तिच्या डोक्यावरचं ओझं उतरलं म्हणून असेल कदाचिन.'

आम्ही न्यूयॉर्कला पाहोचलो.

रात्री मम्मीचा फोन आला. तेहा रोहित नुकताच माझ्याकडे जेवून, बाय म्हणून घराबाहेर पडला होता. "तू एकटीच आहेस का?" मम्मीने विचारलं.

"हो. एकटीच आहे."

"तुला एक सांगायचंय. रोहितला बोलावण्याची कल्पना माझी नक्ती. मनीषामावशीची होती. मी आता तुझ्यासाठी नवरा शोधण्याचे प्रयत्न करत नाही."

मी हसत म्हटलं, "बरं."

"आणि एक विचारू? तुझं शाळेत जेमीवर खरंखरं प्रेम होतं का?"

"तसं नाही. It was puppy love."

"त्यावेळी मी विरोध केला होता म्हणून सांगते, तुला परत त्याच्याबरोबर डेटिंग करायचं असेल तर माझा विरोध नाही."

उत्तरादाखल मी फक्त हसले.

मग मम्मी जरा थांबली आणि म्हणाली, "हे बघ, तू जरी गे असलीस तरी मला काही फरक पडणार नाहीये."

मी फटलं, "मम्मी, मी गे नाही."

मम्मी म्हणाली, "शुभे, काळ बदललाय. मलाही बदलायला हवं. अगदी सनातनी वातावरणात वाढले ना मी! म्हणून बदलणं, नवे विचार स्वीकारणं कठीण गेलं ग. पण तू इथे वाढलेली. तू इथल्या सारखीच होणार हे मला आता समजतंय."

काय बोलावं ते मला समजेना. मम्मी बोलत होती.

"शुभे, गेल्या दोन वर्षात मी बराच अभ्यास केला. गे आणि लेस्बियन (Lesbian) स्त्रीपुरुषांबद्दल पुस्तकं वाचली. एकदंच नक्हे तर या देशातल्या कुमारी मातांच्या प्रश्नांचाही अभ्यास केला. मग मी माझ्या डॉक्टरला माझ्या शंकाकुशंका विचारून तिच्या उत्तरांचा विचार केला. शुभे, मुद्दा असा...." मम्मी थोडीशी थांबून बोलू लागली, "शुभे, तू लेस्बियन, हेटरोसेक्शुअल (heterosexual) कुणीही अस, पण जर तू लग्नच केलं नाहीस तर तुला एक मूळ होऊ दे गा!"

मला आश्चर्याचा धक्का बसला. मी शाळेन असताना प्रेनंट (pregnant) होईन म्हणून सतत काळजी करणारी माझी मम्मी मला लग्नाशिवाय मूळ होऊ दे म्हणत होती!

"मम्मी, माझा माझ्या कानांवर विश्वास बसत नाहीये." मी फटलं.

मम्मी म्हणाली, "अग, नातवंड हे आम्हा म्हाताच्यांना भविष्याशी जोडणारा दुवा असतो. नातवंडाशिवाय आमचं या जगात काय उरणार आहे? मुलाशिवाय आमचं घर उजाड आहे. आता जयू आहे म्हणून मला किती बरं वाटतंय. तुझ्या भाषेत There is life in this house."

मम्मी जरा थांबून बोलून राहिली, "लहानपणी आमच्यावर म्हणजे आम्हा मुर्लीवर आईवडिलांनी फार बंधन घातली. मी कॉलेजात असतानाच माझं लग्न झालं. अमेरिकेत माझ्यावर बंधन नव्हती. पण पंख कापलेला पक्षी उडणंच विसरतो. त्याला आपला पिंजराच बरा वाटतो. मग तू झालीस. तुला भावंड होईल म्हणून वाट पाहिली. डॉक्टर, नवरा वगैरे झाले. मग आम्ही आशाच सोडली. मी नोकरी करते म्हटलं तर तुझे डंडी 'शुभीच्या शाळेच्या वेळा संभाळून कर' म्हणाले. ते काही जमलं नाही. मीही फारसा प्रयत्न केला नाही. मग काय घर, पाढ्या, भारतभेटी आणि नवरा, मुलगी यांच्यातच आयुष्य सरलं. 'मम्मी, तू मनाने इंडियातच राहतेस' असं तू म्हणत होतीस. ते खरंच होतं. मला बाहेरच्या जगाचा अनुभव आला तो तुझ्यामुळेच. तू मला बरंच काही शिकवलंस. तू आणि तुझ्या मित्रमैत्रिणींनी. हळ्हळू आपल्या ओळखीतल्या कुटुंबांत काहीबाही घडू लागलंय. कुणाचा मुलगा गे निघालाय. एका मुलीला शाळेत अकरावीत असताना मूळ झालंय. मला जाणवलं, या अमेरिकेच्या महासागरात राहून मी कोरडीव होते. मग डोळे उघडून भोवतालच्या समाजाचा अभ्यास सुरु केला आणि स्वतःला बरंच काही शिकवलं."

मी सनंभित होऊन ऐकत होते. मम्मी माझ्यासमोर असती तर किंती घान झालं असतं! तिच्या चेहेच्यावरचे हावभाव मला दिसले असते. मी माझ्या डोळ्यासमोर मम्मीची लहानखुरी, सावळी, मोळ्या डोळ्यांची, कुरळ्या लांब केसांची, सडपानळ, रेखीव गोलसर चेहेच्याची आणि किंचित अपश्या नाकाची मूर्ती हे सगळं बोलताना कशी दिसत असेल त्याचं चित्र रंगवण्याचा प्रयत्न करू लागले.

"शुभे, ऐकतेयस ना का झोपलीस?" मम्मीने विचारलं.

"हो. ऐकतेय. मम्मी, मला लग्न न करता मूळ झालं तर डंडी, इंडियाचे नातेवाईक, तुझ्या मैत्रिणी काय म्हणतील?"

"या वयात डंडी काय म्हणणार? ते माझ्या येवढे संकुचित वृत्तीचे नाहीत. त्यांना आनंदच होईल. अमेरिकेतले मित्रमैत्रिणी थोडे दिवस कुजबुजतील. आणि इंडियातल्या नातेवाईकांचं काय? तुझे आजीआजोबा आता अगदी म्हातारे झालेत. तुला मूळ होईपर्यंत असतील न असतील. ते गेले की माझं माहेर संपलं." मम्मी

क्षणभर थांबून बोलू लागली. तिने थोडा विचार केला असावा. "आजीआजोबांना मी समजावून सांगेन. ते समजून घेतील. इतरांची मला पर्वा नाही. मी इंडियात राहत नाही."

"मुलाला वडिलांची जरुरी असते हे मला समजतं ग! पण तुझे डॅडी आहेत ना father figure"

मला बोलायला शब्द सापडेनात. अज्ञानी, भूतकाळात राहते म्हणून मी मम्मीची कीव करत होते. तर आता मला माझीच कीव करायची पाळी आली. शेवटी मी म्हटलं, "मम्मी, या जगात तू सर्वान बेस्ट (best) मम्मी आहेस." आणि फोन ठेवला.